

Формування педагогічної позиції в майбутніх спортивних педагогів

Львівський державний університет фізичної культури (м. Львів)

Постановка наукової проблеми та її значення. Модернізація професійної підготовки педагогів із фізичної культури на сучасному етапі є однією із загальних стратегій освітньої політики України, важливе завдання котрої досягнення високої якості освіти. Вищі навчальні заклади ставлять перед собою завдання підвищення ефективності підготовки спеціалістів з вищою освітою в галузі фізичної культури, котрі володіють високим рівнем професійної кваліфікації, здатних займати активну позицію у своїй професійній діяльності. Тільки в цьому випадку можна очікувати як повної самовіддачі й творчої активності, так і самореалізації усіх закладених природою здібностей і накопичених у ВНЗ знань, умінь та навичок.

Проблема формування педагогічної позиції й педагогічних умінь у майбутніх педагогів висвітлена в дослідженнях О. А. Абдулліної, Л. І. Рувінського, В. А. Кан-Калика, Н. В. Кузьміної, А. І. Піскунова, З. О. Шварцмана, Н. В. Бордовської, А. О. Реана.

Важливе місце в системі підготовки спеціаліста в галузі фізичної культури та спорту займають психолого-педагогічні дисципліни, які забезпечують професійно-педагогічну підготовку студентів. Особливої уваги потребує питання формування загальнопедагогічних умінь, від котрих залежить готовність випускників здійснювати майбутню професійну діяльність.

Разом із тим, як доводить аналіз психолого-педагогічної літератури з цієї проблеми, формування професійної готовності майбутнього спортивного педагога за допомогою методів активного навчання досі не стало предметом спеціального вивчення. Процес професійної підготовки студента ВНЗ фізкультурного профілю не повинен здійснюватися без виконання студентами практичних завдань із проектування дій на основі педагогічної теорії, самостійного розв'язання педагогічних задач та ситуацій. Виконання педагогічних завдань, аналіз педагогічних ситуацій та проведення ділових ігор описані в працях В. П. Безпалько, Л. С. Нечепоренко, Ф. М. Рахматулліної, В. Н. Фролова.

Концепції й теорії активних методів навчання апробовані педагогічним досвідом, а в освітній практиці підготовки педагогів із фізичної культури залишаються незатребуваними, а проблема формування педагогічної позиції та однієї з її складових частин – загальнопедагогічних умінь майбутнього спортивного педагога за допомогою інтерактивних методів навчання вивчена недостатньо. У зв'язку з цим існує низка протиріч між:

– значущими можливостями активних методів навчання та неадекватними підходами до їх використання в процесі професійної підготовки майбутнього спортивного педагога;

– необхідністю освітньої практики з використання активних методів навчання у фізкультурних ВНЗ та недостатньо розробленим методичним супроводом їхнього застосування як засобу професійної підготовки майбутніх спеціалістів у педагогічній науці.

Необхідність розв'язання вищевказаних суперечностей і усунення вказаних недоліків визначає актуальність проблеми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із цієї проблеми. Практична діяльність викладача щодня пов'язана з розв'язанням педагогічних завдань та розв'язанням ситуацій. Професійно-педагогічне завдання має містити в собі інформацію, яка наповнена педагогічним змістом. Низкою досліджень доведено, що педагогічна позиція формується ефективно лише за умови, коли зміст і проблема педагогічних ситуацій завдань доповнюються алгоритмами їхнього вирішення, а сам процес вирішення вимагає від студента інтелектуального напруження. Специфікою професійно-педагогічних завдань є їхня спрямованість на відображення педагогічної реальності, що може бути представлена в змісті завдання як проблемна ситуація, розв'язання якої створює умови для становлення професіоналізму й індивідуальності майбутнього фахівця [3].

Під педагогічною позицією ми розуміємо ставлення педагога до наступних складників: ставлення до сенсу, цінностей і цілей навчання, педагогічної науки; до викладання й змісту процесу навчання; до учня як суб'єкта його власного життя, як мети та цінності освіти; до себе як до творчої індивідуальності, здатної до діалогу в педагогічному колективі [2; 4]. Головними джерелами форму-

вання професійної позиції в психолого-педагогічній літературі є світогляд особистості, професійна мотивація, система життєвих цінностей, життєвий і професійний досвід, набуті знання, уміння й навички [1].

Формування професійно-педагогічної позиції – це процес, під час якого відбувається поступове накопичення та перебудова її змістовних характеристик. Характеристикою сформованої педагогічної позиції фахівця в галузі фізичного виховання та спорту, на наш погляд, буде поєднання соціокультурних форм спортивно-педагогічної діяльності й індивідуальних механізмів входження особистості в професію, що відображає взаємозв'язок індивідуально значущого із соціально значущим.

Низка дослідників у своїх роботах доводять, що студенти недостатньо підготовлені до розв'язання професійних завдань [1; 5]. Це виявляється в тому, що вони не уявляють свою майбутню педагогічну діяльність як безперервний процес виконання професійних завдань, здійснюють аналіз ситуацій у більшості випадків на емпіричному рівні, не вміють логічно обгрунтовано визначити педагогічне завдання та проводити вибір методів і засобів її розв'язання, що, зі свого боку, призводить до помилок.

Завдання статті – дослідити педагогічну спрямованість та визначити ефективність способів формування педагогічної позиції в студентів фізкультурних ВНЗ у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін.

Виклад основного матеріалу й обгрунтування отриманих результатів дослідження. Для досягнення мети дослідження використано такі методи: теоретичний аналіз та узагальнення даних науково-методичної літератури й практичного досвіду; опитування (анкетування); методи математичної статистики. Дослідження проводилося на базі Львівського державного університету фізичної культури протягом 2009–2011 навчальних років. У ньому взяли участь 262 студенти II і III курсів факультету фізичного виховання та факультету спорту.

Важливою складовою частиною загальнопедагогічної підготовки студентів є виховання позитивного ставлення до майбутньої професійної діяльності, що обумовлює розвиток інтересу до оволодіння професійно спрямованими знаннями, уміннями й навиками, потрібними для успішної педагогічної діяльності; формування потреби в діяльності щодо оволодіння відповідними професійними знаннями, уміннями та особистісними якостями; формування мотивів і цілей діяльності, позитивних емоцій у період навчання у ВНЗ.

Складний і багатофакторний характер педагогічного процесу обумовлює достатньо високий рівень узагальненості теоретичних знань, що засвоюються майбутніми спортивними педагогами на заняттях із дисциплін психолого-педагогічного циклу. Унаслідок цього для багатьох студентів отримані ними уявлення й поняття є абстрактними положеннями, які мало співвідносяться з реальним навчально-виховним процесом.

Істотною перешкодою для досягнення високого рівня загальнопедагогічної підготовки є те, що більшість студентів сприймають педагогічний процес через призму особистої участі в ньому як “учня”, а не як “викладача”. Це ускладнює педагогічне осмислення навчально-виховного процесу, засвоєння мотиваційно-ціннісної сторони діяльності педагога.

Ці положення підтверджуються отриманими результатами дослідження педагогічної спрямованості студентів III курсу.

Аналіз результатів дослідження дає підставу стверджувати, що тільки для третини студентів (30,61 %) III курсу факультету фізичного виховання й факультету спорту характерна професійна спрямованість на оволодіння обраною майбутньою професією. Провідними видами діяльності для них стають професійно-навчальна й науково-дослідна, разом із різким зростом самостійності навчальної, економічної та інших видів діяльності. Як правило, знання, уміння й навички, що набуваються, виступають для студента вже як засоби майбутньої професійної діяльності. Водночас, на III курсі загострюються питання професійної мотивації.

Усіх студентів ЛДУФК за ознакою ставлення до освіти й отриманню спеціальності можна розділити на три групи. До першої відносимо тих, які орієнтовані на освіту як цінність і орієнтовані на професію в процесі навчання у ВНЗ (53,05 %). Друга група – студенти, які орієнтовані на бізнес (20,15 %), вони не виявляють зацікавленості до наукових досліджень як основи отримання професії та бачать в освіті інструмент і засіб для створення в майбутньому власної справи. Третю групу складають студенти, котрих, з одного боку, можна назвати такими, які не визначилися або стурбовані проблемами особистого, побутового плану, для яких проблема професійного самовизначення ще не вирішена (26,8 %).

За характером ставлення до навчання ми виділяємо такі групи студентів: перша – які прагнуть оволодіти системою знань, методами самостійної роботи, професійними знаннями та вміннями. Навчальна діяльність для них – шлях до оволодіння обраною професією (24,04 %). До другої групи належать студенти, котрі прагнуть здобути хороші знання за всіма навчальними дисциплінами (16,03 %). Для них характерне захоплення багатьма видами діяльності, що може призводити до задоволеності поверховими знаннями. Третя група – студенти, котрі мають яскраво виражений професійний інтерес (40,07 %), переважно з факультету спорту, а саме ті, котрі мають власний досвід спортивної діяльності, й ті, які до вступу в ЛДУФК навчалися у спеціалізованих навчальних закладах спортивного профілю. Тому такі студенти цілеспрямовано та старанно здобувають знання, необхідні для майбутньої професійної діяльності. До четвертої групи належать студенти, котрі непогано вчать-ся, але до навчальної програми ставляться вибірково й відвідують лекції та семінари тільки цікавих, на їхню думку, навчальних дисциплін. Їхні професійні інтереси ще не укріпилися (14,12 %). До п'ятої групи відносимо ледарів. До навчання вони байдужі, учаться у ВНЗ або за наполяганням батьків, або для того, щоб не йти працювати чи не потрапити до армії (5,74 %).

Вивчення досвіду викладання педагогічних дисциплін у ВНЗ дає нам змогу виявити умови вдосконалення загальнопедагогічної підготовки майбутніх спортивних педагогів у напрямі їхнього поєднання з теоретичною й практичною складовими частинами, а саме: використання теоретичних знань для розв'язання практичних педагогічних завдань; виявлення взаємозв'язків між узагальненими теоретичними положеннями педагогіки й практичними конкретними фактами та явищами навчально-виховного процесу; досягнення поетапної конкретизації теоретичних положень до їх практичного втілення в умовах реального навчально-виховного процесу.

Як перспективний шлях підвищення якості фізкультурно-педагогічної освіти потрібно виділити диференціацію методів й організаційних форм загальнопедагогічної підготовки студентів, забезпечення тісного взаємозв'язку в ній загального, особливого та індивідуального. Під загальним у змістовному плані розуміються загальнопедагогічні знання й уміння, а в процесуальному – групові та фронтальні методи й форми організації навчання. Особливим зі змістовного боку мають на увазі специфічні знання та вміння, що визначають спеціалізацію студента, а з процесуального боку – урахування майбутньої спеціальності студентів в організації процесу загальнопедагогічної підготовки. Під індивідуальним мається на увазі диференціація й індивідуалізація змісту та процесу навчання, що враховують потреби, інтереси й схильності окремих студентів. Організація навчального процесу у ВНЗ фізкультурного профілю не дає змоги повною мірою врахувати особливе та індивідуальне в загальнопедагогічній підготовці студентів. Такі навчальні заклади працюють за навчальним планом, у котрому враховано поєднання навчання професії спортивного педагога з активними заняттями спортом.

Висновки. Аналіз результатів дослідження показав, що тільки 30,61 % студентів III курсу факультету фізичного виховання й факультету спорту притаманна професійна спрямованість на оволодіння обраною професією.

За ознакою ціннісного ставлення до освіти та отримання спеціальності студенти поділяються на три групи. До першої відносимо тих, які орієнтовані на освіту як цінність (53,05 %). Друга група – студенти, які орієнтовані на бізнес (20,15 %). Третю групу складають студенти, котрі ще професійно не визначилися (26,8 %).

За характером ставлення до навчання виділено такі групи студентів: перша група (24,04 %) – студенти, які прагнуть оволодіти професійними знаннями та вміннями. Друга група (16,03 %) – котрі прагнуть навчальної успішності за всіма дисциплінами. Третя група (40,07 %) – студенти, які мають яскраво виражений професійний інтерес. Четверта група (14,12 %) – студенти, котрі непогано вчать-ся, але вибірково відвідують заняття. До п'ятої групи (5,74 %) належать студенти байдужі, які вчать-ся у ВНЗ або за наполяганням батьків, або для того, щоб не йти працювати чи не потрапити до армії.

Перспективи подальших досліджень. Подальші дослідження в цьому напрямі полягатимуть у розробці методичного супроводу навчально-педагогічних ситуацій на інтеграції педагогічної та спортивної складових частин змісту підготовки.

Список використаної літератури

1. Виленский М. Я. Формирование физической культуры личности учителя в процессе его профессиональной подготовки / Виленский М. Я. – М. : [б. и.], 1990.

2. Бесєдіна Л. М. Педагогічна майстерність, активні методи навчання та методична робота у навчальних закладах : метод. посіб. / Л. М. Бесєдіна, О. І. Сторульов – К. : Логос, 2009. – 204 с.
3. Ємець О. Метод ситуації в підготовці вчителя фізичної культури / Ємець О. // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. – Луцьк : Медіа, 1999. – С. 158–161.
4. Катрич Е. В. Педагогическая позиция преподавателя по физической культуре в учебных заведениях нового типа : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Е. В. Катрич. – СПб., 1993. – 24 с.
5. Формирование профессиональной культуры учителя / под ред. В. А. Слостенина. – М. : [б. и.], 1993.

Анотація

У статті розглянуто проблему формування педагогічної позиції та педагогічних умінь у майбутніх спеціалістів галузі фізичної культури й спорту. Досліджено педагогічну спрямованість і визначено ефективні способи формування педагогічної позиції у студентів фізкультурних ВНЗ в процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін. У дослідженні взяли участь 262 студенти II і III курсів Львівського державного університету фізичної культури. Установлено, що 30,61 % студентів III курсу притаманна професійна спрямованість на оволодіння обраною професією. Виділено три групи студентів за ознакою ставлення до освіти й отримання спеціальності: орієнтовані на освіту – 53,05 %; орієнтовані на бізнес – 20,15 %; професійно не визначилися – 26,8 %. За характером ставлення до навчання виділено п'ять груп: прагнуть оволодіти знаннями – 24,04 %; прагнуть загальної успішності – 16,03 %; мають професійний інтерес – 40,07 %; вибірково ставляться до навчальних дисциплін – 14,12 %; ледарі – 5,74 %.

Ключові слова: педагогічна позиція, професійна спрямованість, формування, спортивний педагог.

Татьяна Матвийчук. Формирование педагогической позиции у будущих спортивных педагогов.

В статье рассматривается проблема формирования педагогической позиции и педагогических умений будущих специалистов в области физической культуры и спорта. Исследовалась педагогическая направленность и определялись эффективные пути формирования педагогической позиции у студентов физкультурных вузов в процессе изучения психолого-педагогических дисциплин. В исследовании приняли участие 262 студента II и III курсов Львовского государственного университета физической культуры. Установлено, что 30,61 % студентов III курса присуща профессиональная направленность на овладение избранной профессией. Выделены три группы студентов по признаку отношения к образованию и получению специальности: ориентированные на образование – 53,05 %; ориентированные на бизнес – 20,15 %; профессионально не определились – 26,8 %. По характеру отношения к обучению выделено пять групп: стремятся овладеть знаниями – 24,04 %; имеют высокую успеваемость – 16,03 %; имеют профессиональный интерес – 40,07 %; избирательно относятся к учебным дисциплинам – 14,12 %; лентяи – 5,74 %.

Ключевые слова: педагогическая позиция, профессиональная направленность, формирование, спортивный педагог.

Tetiana Matviichuk. Forming of Pedagogical Position for Future Sports Teachers (in the Example of Lviv State University of Physical Culture). *In the article the problem of forming of pedagogical position and pedagogical abilities is examined for future specialists of physical culture and sport. A pedagogical orientation was probed and the effective ways of forming of pedagogical position were determined for students of higher education physical establishments in the process of study of psychology-pedagogical disciplines. 262 students took part in the research of II and III courses of Lviv state university of physical culture. It is set that 30,61 % students of III course a professional orientation is inherent on a capture a select profession. Three groups of students were selected on the base of attitude toward education and receipt of speciality: oriented to education – 53,05 %; oriented to business – 20,15 %; not determined professionally – 26,8 %. In grain attitudes toward teaching are selected five groups: aim to capture knowledge – 24,04 %; to have high progress – 16,03 %; have professional interest – 40,07 %; preferentially behave to educational disciplines – 14,12 %; lazy persons – 5,74 %.*

Key words: pedagogical position, professional orientation, forming, sports teacher.